

16.6.2020

EOAK/2820/2019

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Anu Rita

Epäillyn järjestyserikkomuksen käsittely ja tosiasialliset seuraamukset

1 KANTELU

Kantelija pyysi tutkimaan kohteluaan Kylmäkosken ja Turun vankiloissa. Kyse oli Kylmäkosken vankilassa tammikuun 2018 loppupuolella kantelijan tekemäksi epäillyistä rikoksista aiheutuneista toimenpiteistä ja seurauksista. Kantelijan kertoman mukaan alkutilanne oli seuraava.

Kantelija oli Kylmäkosken vankilassa 26.1.2018 loppupuolella huumorimielessä keskustellut ja vitsailnut sellitoverinsa kanssa erilaisista vankilamellakkaa koskevista skenaarioista. Hänen mukaansa hän ja sellitoveri ovat hyviä vanhoja kavereita keskenään, joten heidän huumorinsa on vuosien saatossa kehkeytnyt. Keskustelu oli käyty kahden kesken sellissä myöhään illalla. Kantelijan käsityksen mukaan henkilökunta oli kuunnellut sitä oven takaa ja suhtautui asiaan siten kuin kantelija ja hänen sellitoverinsa olisivat olleet tosissaan, vaikka he vain "heittivät läppää".

Tapahtuma on kantelijan mukaan vaikuttanut hänen kohteluunsa myös Turun vankilassa sinne tammikuun 2018 lopussa tapahtuneen siirtämisen jälkeen sekä vielä toukokuun 2018 lopussa alkaneella rangaistuskaudella, ja vaikuttaa edelleen.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin selvitys ja lausunto:

- Kylmäkosken vankilan selvitys
- Turun vankilan selvitys
- Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen lausunto

Kantelun liitteenä oli kurinpitopäätös ja -esitys (4/2018/Kyv) sekä viisi kantelijan käyttäytymistä koskevaa ilmoitusta ajalta 23.–27.1.2018.

Käytettävissäni ovat olleet myös selvitysten ja lausuntojen liitteet sekä Sisä-Suomen poliisilaitoksen tutkintailmoitus ja tutkinnan päätös asiassa (---).

3 RATKAISU

3.1 Kantelijaa koskevien ilmoitusten käsittely Kylmäkosken vankilassa

3.1.1 Kantelu

Kantelijan mukaan hänen kantelussa kuvailemansa tapahtuma siirrettiin poliisin tutkittavaksi yli vuosi sitten, mutta sen enempää vankila kuin poliisikaan ei ole kuulustellut häntä tapahtumasta. Silti kaikissa häntä koskevissa päätöksissä lukee, että hän on epäiltynä mellakan valmistelusta ja että hän on kohdistanut vakavan väkivallan uhkaa henkilökuntaan. Kantelija toteaa, että asia pitäisi tutkia, kun se on tähän prosessin mennyt, jotta hänet todetaan joko syylliseksi tai syyttömäksi.

3.1.2 Esitutinnan päätös, vankilan selvitys ja aluekeskuksen lausunto

Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen lausunnossa on todettu tapahtumista seuraavaa.

[Kantelija] tuli Kylmäkosken vankilaan Pirkanmaan käräjäoikeuden passittamana 19.1.2018. Tapahtumista Kylmäkosken vankilassa tähän asiaan liittyen on ajalla 22.–27.1.2019 kirjattu yhteensä 6 ilmoitusta (38120181Kyv, 39120181Kyv, 45/2018/Kyv, 49/2018/Kyv ja 56/2018/Kyv). Lisäksi on tehty yleinen ilmoitus 44/2018/Kyv.

[Kantelija] on ollut Kylmäkosken vankilassa erillään pidettävänä tutkinnallisesta syystä (aggressiivinen käytös, uhkaava käytös) 27.1.2018 klo 7.40–30.1.2018 klo 8.15. Kylmäkosken vankilan johtaja siirsi ilmoituksissa nro 38, 39, 44, 45, 49 ja 56/2018/Kyv kerrotut tapahtumat poliisin tutkittavaksi 29.1.2018 antamallaan kurinpitopäätöksellä 4/2018/Kyv. Kylmäkosken vankila on esittänyt 27.1.2018 [kantelijaa] siirrettäväksi korkeamman turvaluokituksen vankilaan. Arviointikeskuksen 29.1.2018 tekemän päätöksen mukaan [kantelija] siirrettiin 30.1.2018 Kylmäkosken vankilasta Turun vankilaan turvallisuussyistä.

Sisä-Suomen poliisilaitoksen tutkintailmoituksen mukaan Kylmäkosken vankila oli pyytänyt selvittämään, oliko kantelija syyllistynyt laittomaan uhkaukseen ja mellakan suunnitteluun. Pyyntöön liitetyn Kylmäkosken vankilan ilmoituksen (44/2018/Kyv) mukaan kantelija ja toinen tutkittavanki olivat suunnitelleet mellakkaa, johon lietsoisivat mukaan koko osaston, sekä astalon hankkimista selliin ja barrikadin rakentamista, minkä lisäksi he rikkoisivat sellistä kaiken ja heittäisivät tavarat pihalle. Ilmoituksesta kävi ilmi, että keskustelu tuli henkilökunnan tietoon siten, että sellistä kuului kovaäänistä puhetta ja musiikkia kello 22.30, jolloin vartija pysähtyi kuuntelemaan sellin oven taakse. Ilmoituksessa oli keskustelusta myös muutamia suoria lainauksia, joiden mukaan keskustelijat suunnittelivat väkivallan käyttöä vankilan henkilökuntaa kohtaan.

Tutkintailmoitukseen oli liitetty myös muita Kylmäkosken vankilan kirjaamia ilmoituksia, joiden mukaan kantelija oli kohdistanut henkilökuntaan uhkauksia.

Tutkinnanjohtajan 15.8.2018 tekemän tutkinnan päätöksen mukaan asiassa ei ole syytä epäillä rikosta, esitutkintaa ei toimiteta ja tutkinta on päätetty. Päätöksen mukaan kantelijan teko ei täytä mellakan tunnusmerkistöä, koska suunnittelun asteelle jäänyt teko ei ole rikoksena rangaistava. Epäillyn laittoman uhkauksen osalta päätöksessä todetaan, että esitutkintaa ei käynnistetä, koska kyseessä on asianomistajarikos eivätkä asianomistajat ole esittäneet vaatimuksia.

Kylmäkosken vankilan mukaan pitää paikkansa, että kantelijaa ei vankilassa kuultu tapahtumien johdosta. Näin meneteltiin, koska asia siirrettiin poliisin tutkittavaksi. Vankilan mukaan on perusteltua antaa poliisin suorittaa esitutkinta. Jos asia sen sijaan käsitellään vankilassa kurinpitokäsittelyssä, on selvää, että vankia kuullaan.

Vankilan selvityksen mukaan edellä mainituissa ilmoituksissa kerrotut tapahtumat ajoittuivat viiden päivän ajalle. Niistä olisi ollut mahdollista määrätä yhteinen kurinpitörajoitus, mutta koska henkilökunnan henkeen ja terveyteen sekä omaisuuteen kohdistuvat uhkaukset muodostivat vakavan kokonaisuuden, asiat päätettiin siirtää poliisin tutkittavaksi. Kantelijan aiemmat vankeustuomiot (virkamiehen väkivaltainen vastustaminen, niskoittelu poliisia vastaan, laittomia uhkauksia, törkeä kotirauhan rikkominen, ryöstön yrityksiä, toisen vahingoittamiseen soveltuvan esineen tai aineen hallussapito, vaarallisen esineen hallussapito) kertoivat selvityksen mukaan hänen halustaan ja kyvystään toteuttaa muille vaarallista toimintaa niin vankilassa kuin vankilan ulkopuolellakin.

Vankilan johtajan mukaan kyseessä oleva asiakokonaisuus on erittäin vakava ja poikkeuksellinen, minkä johdosta hänen ja koko henkilökunnan tuli suhtautua siihen erittäin vakavasti, ottaen huomioon kantelijan rikostausta ja henkilö, ja koska henkilökunnan näkemyksen mukaan siinä oli kyse henkilökuntaan tai osaan siitä kohdistuvasta vakavasta henkeen ja terveyteen kohdistuvasta todellisesta väkivallan uhasta. Kantelijasta tehtiin hänen käytöksensä vuoksi turvallisuusperusteinen siirtoesitys ja häntä kuultiin siirron johdosta.

Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen lausunnossa todetaan muun muassa seuraavaa.

Asioiden kirjaaminen ja käsittely niiden rikosten osalta joista on odotettavissa ankarampi rangaistus kuin sakkoa, on tulkinnallinen. Lähtökohtana on, että ilmoitus järjestyksikkomuksista (ja rikoksista) kirjataan aina. Mikäli kyseessä on vakava rikos, ei vankia ilmeisestikään aina kuulla järjestyksikkomuksen selvittämisen vuoksi ennen asian siirtämistä poliisille. Menettelytavat luultavimmin myös vaihtelevat vankilakohtaisesti.

Aluekeskuksen näkemyksen mukaan asioiden selvittämisen vuoksi olisi tarkoituksenmukaista kuulla myös rikoksesta epäiltyä, että voitaisiin selkeyttää, mitä asiassa voidaan katsoa tapahtuneen. Vielä asioiden selvittämisen vaiheessa ei liene aina selvää, täyttääkö joku tapahtuma selkeästi jonkin rikoksen tunnusmerkistön. Kuulemisella voitaisiin selkeyttää myös tapahtumien kulkua turvallisuudesta vastaavalle apulaisjohtajalle ja johtajalle, jotka pystyisivät näin ollen päättämään jatkotoimenpiteistä mahdollisesti parempien faktatietojen pohjalta. Aluekeskuksen näkemyksen mukaan kuulemisella heti tapahtumien jälkeen ei lähtökohtaisesti hankaloitettaisi asioiden selvittämistä, vaan heti tapahtumien jälkeen tehdyt kuulemiset ja kirjaukset ennemminkin auttaisivat asioiden selvittämistä. Vankilassa tehdyt toimenpiteet eivät aluekeskuksen näkemyksen mukaan lähtökohtaisesti myöskään hankaloittaisi asioiden selvittämistä, vaikka rikosasia myöhemmässä vaiheessa siirrettäisiin poliisille. Yksinkertaisimmillaan vanki ei halua lausua kuulemisessa mitään.

Ilmoitusten 38/2018/Kyv ja 39/2018/Kyv (haitanteko virkamiehelle, niskoittelu ja sopimaton käytös) sekä 49/2018/Kyv (sopimaton käytös) voidaan katsoa täyttävän nimenomaisesti järjestyksikkomukseksi katsottavia tekoja. Aluekeskus toteaa myös, että niskoittelulla tarkoitettaneen tutkintavankeuslain Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen toimivaltansa rajoissa vankilan järjestyksen tai turvallisuuden ylläpitämiseksi antaman kehotuksen tai käskyn noudattamatta jättäminen. Aluekeskuksen näkemyksen mukaan kyseisten ilmoitusten osalta olisi pitänyt kuulla kantelijaa tutkintavankeuslain 10 luvun 11 §:n mukaisesti. Aluekeskukselle jää epäselväksi, miksi edellä mainitut asiat on siirretty poliisin käsiteltäväksi ottaen huomioon, että vankilassa olisi voitu määrätä kurinpitörajoitus edellä mainituista teoista.

Aluekeskuksen näkemyksen mukaan myös yleisen ilmoituksen 44/2018/Kyv (mellakan suunnittelu) ja ilmoituksien 45 (laiton uhkaus) sekä 56 (sopimaton käytös, laiton uhkaus) johdosta olisi

pitänyt kuulla kantelijaa tutkintavankeuslain 10 luvun 11 §:n mukaisesti. Vaikka asia on kuulemisen osalta tulkinnallinen niiden rikosten osalta, joista on odotettavissa ankarampi rangaistus kuin sakkoa, olisi aluekeskuksen näkemyksen mukaan tutkintavangille tullut varata mahdollisuus kertoa oma näkemyksensä tapahtumista. Kuulemisella oltaisiin voitu selkeyttää myös rikkomuksen (rikoksen) laatua ja olosuhteita. Asiassa on myös huomioitava, että rikoslain mukaan rangaistavaksi on määritelty vain mellakka (RL 17 luku 2 §), väkivaltainen mellakka (RL 17 luku 3 §) ja väkivaltaisen mellakan johtaminen (RL 17 luku 4 §). Minkään edellä mainitun teon yritystä ei ole määritetty rangaistavaksi, eikä myöskään mellakan suunnittelua.

Kurinpitovangin määräämistä koskevassa ohjeessa (3/004/2014) todetaan, että tulkinnanvaraisissa ja epäselvissä tapauksissa tulee ottaa yhteyttä paikalliseen poliisiin sen selvittämiseksi, käsitelläänkö asia kurinpitomenettelyssä vai siirretäänkö asia poliisille. Ohjeessa ei ole selkiytetty, pitääkö ”tulkinnanvaraisissa ja epäselvissä tapauksissa” ensin kuulla vankia.

Aluekeskuksen näkemyksen mukaan asioiden selvittämistä vankilassa ja kuulemismenettelyä heti tapahtumien jälkeen tukisi myös se, että kyseessä olevassa tapauksessa 17.5.2019 tehdyn¹ tutkinnan päätös asiakirjan (---) mukaan "asiassa ei ole syytä epäillä rikosta, esitutkintaa ei toimiteta. Tutkinta päättyy." Koska laitton uhkaus on asianomistajarikos, eivätkä asianomistajat esittäneet vaatimuksia, ei poliisi käynnistänyt esitutkintaa laittomasta uhkauksesta. Kyseisen tapauksen lopputulema tukee sitä aluekeskuksen kannanottoa, että vankilassa olisi pitänyt tehdä kuuleminen ennen asian siirtämistä poliisiin käsiteltäväksi.

Lähtökohtaisesti asian siirtäminen poliisille tapahtuu kurinpitovälilehdelle tehtävän apulaisjohtajan esittelyn ja vankilan johtajan päätöksen kautta. Tutkintavankeusasetuksen 23 §:stä saa sellaisen kuvan, että myös ei järjestysrikkomuksiksi katsottavat asiat (ne rikokset, joista on odotettavissa ankarampi rangaistus kuin sakko) kirjattaisiin kurinpitoasian käsittelyä koskevaan pöytäkirjaan ja samaiseen pöytäkirjaan merkittäisiin, jos asia siirrettään kurinpitovangin määräämisen sijasta poliisin tutkittavaksi. Edellä mainittu tarkoittaisi sitä, että tutkintavankeusasetuksen 23 §:n mukaisesti pöytäkirjaan olisi merkittävä muun muassa tutkintavangin lausunto. Aluekeskus toteaa, että kyseinen lausunto kirjataan kurinpitovälilehdeltä löytyvään 'vankin kertomus' -välilehdelle. Aluekeskuksen näkemyksen mukaan joissain tapauksissa voisi olla kyse myös sellaisesta tapahtumasta, että se edellyttäisi välitöntä yhteydenottoa hälytyskeskukseen tai asia on selkeästi sellainen rikos, josta ei voi katsoa järjestysrikkomukseksi. Kuitenkin tällaisissa tilanteissakin vankitietojärjestelmään on kirjattava ilmoitus ja ilmoitus on päätettävä asianmukaisesti. Selkeissä poliisille siirtämistilanteissa ei liene ainakaan velvollisuutta kuulla vankia ennen asian siirtämistä poliisille.

3.1.3 Oikeusohjeita

Tutkintavankeuslain 10 luvussa säädetään järjestysrikkomuksista ja niiden käsittelystä vankilassa.

3 §

Järjestysrikkomukset

Tutkintavangille voidaan määrätä kurinpitovangin määräämistä, jos tutkintavangi syyllistyy järjestysrikkomukseen. Järjestysrikkomuksia ovat:

¹ Tutkinnanjohtaja on päättänyt asian 18.5.2018, mikä näkyy tutkinnan päätöksen kohdasta tapauspäätös. Päätöksen yläreunassa ja lopussa oleva päiväys 17.5.2019 on tiettävästi päätösasiakirjan tulostuspäivä. Tutkinnanjohtaja on tuolloin vastannut oikeusasiamiehen kanslian tarkastajan tiedusteluun sähköpostitse sekä lähettänyt tarkastajalle, ja ilmeisesti myös tulostanut, kyseisen päätöksen.

- 1) syyllistyminen vankilassa tai muutoin Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen valvonnan alaisena rikokseen, josta ei ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa;
- 2) luvaton poistuminen terveydenhuollon laitoksesta;
- 3) tämän lain tai sen nojalla annetun valtioneuvoston asetuksen taikka niitä täsmentävän Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön määräyksen rikkominen;
- 4) 1 §:ssä tarkoitetun vankilan järjestyssäännön rikkominen edellyttäen, että järjestyssäännössä on nimenomaisesti mainittu kyseisestä rikkomuksesta voivan seurata kurinpitorangeistus;
- 5) 8 luvun 7 a ja 7 b §:ssä tarkoitetulle luvulle asetettujen ehtojen rikkominen;
- 6) Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen toimivaltansa rajoissa vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi antaman kehotuksen tai käskyn noudattamatta jättäminen.

Rikoksesta, josta vankilan johtaja on tehnyt ilmoituksen poliisille, ei saa määrätä kurinpitorangeistusta.

9 §

Järjestysrikkomuksen selvittäminen

Järjestysrikkomus on selvitettävä viipymättä. Järjestysrikkomuksen tapahduttua on toimitettava puolueeton ja tasapuolinen tutkinta, jossa rikkomus selvitetään sen laadun ja vakavuusasteen edellyttämällä tavalla.

Asiaan osallisia ja tarpeen mukaan myös muita henkilöitä on kuultava. Tutkinta on suoritettava siten, ettei ketään aiheettomasti saateta epäilyksen alaiseksi.

Järjestysrikkomuksen selvittämisen yhteydessä tutkintavangin esittämä perusteltu väite henkilökunnan syyllistymisestä tai osallisuudesta rikokseen on siirrettävä poliisiviranomaisen tutkittavaksi.

11 §

Tutkintavangin kuuleminen

Järjestysrikkomusta selvitettäessä tutkintavankia on kuultava. Tutkintavangille on varattava tilaisuus valmistella puolustustaan ja esittää näyttöä oman selvityksensä tueksi. Tulkitsemisesta säädetään 2 luvun 3 §:ssä.

Tutkintavankeuslain 10 luvun 16 §:n 3 momentin mukaan kurinpitorangeistuksesta päättää vankilan johtaja. Johtaja päättää myös, siirretäänkö rikos kurinpitorangeistuksen määräämisen sijasta poliisiin tutkittavaksi.

Lisää oikeusohjeita on mainittu aluekeskuksen lausunnossa.

3.1.4 Kannanotto

Kylmäkosken vankilan menettely on monilta osin ongelmallista.

Tapahtuma, jonka vankila on siirtänyt poliisille ”mellakan suunnitteluna” ei poliisin, eikä poliisin tutkinnan päätökseen tekemän kirjauksen perusteella myöskään syyttäjän, näkemyksen mukaan ole täyttänyt rikoksen tunnusmerkistöä. Sen lisäksi, että kyseessä ei ole rikoksen tunnusmerkistön täyttävä teko, kyseessä ei nähdäkseni voi olla edes tutkintavankeuslain 10 luvun 3 §:ssä tarkoitettu järjestysrikkomus. Perustelen tätä seuraavasti.

Saadun selvityksen mukaan vangit ovat sellissä käyneet keskenään keskustelua, jonka vartija on oven takaa kuullut. Mikään asiassa ei viittaa siihen, että keskustelijat ovat tarkoittaneet tai edes tienneet, että keskustelu tulisi henkilökunnan tai ylipäätään kenenkään muun kuin heidän

tietoonsa. Kyse on ollut puhumisesta, mutta ei konkreettisista teoista. Kantelijan mukaan he eivät olleet vakavissaan.

Siltä osin kuin kantelijan ja hänen sellitoverinsa keskustelusta laadittuun ilmoitukseen on kirjattu kantelijan sanoneen ”Hakataan [valvontahenkilökuntaan kuuluvan virkamiehen nimi poistettu] niin, ettei henki enää kulje. Vedetään [nimi poistettu] selliin.”, keskustelua on vankilassa arvioitu laittomana uhkauksena ja siitä on ilmoitettu henkilölle, jonka nimi keskustelussa mainittiin.

Keskustelun muun sisällön osalta ainoa järjestyksrikkomusta määrittelevä lainkohta, jonka edes hyvin pitkälle viedyllä tulkinnalla voisi ajatella soveltuvan tapahtumaan, on nähdäkseni tutkintavankeuslain 10 luvun 3 §:n 1 momentin 3) kohta, jonka mukaan ”tämän lain rikkominen” on järjestyksrikkomus. Näin sen vuoksi, että saman lain ja saman luvun 2 §:n mukaan tutkintavangin on käyttäydyttävä vankilan henkilökuntaa sekä muita vankeja ja henkilöitä kohtaan asiallisesti. Väkivaltaisten tekojen suunnittelu tai edes sellaisilla vitsailu, mistä kantelijan mukaan oli kyse, ei nähdäkseni ole ”asiallista käytöstä”.

Kuitenkaan keskustelua ei siis ilmeisesti ole tarkoitettu kenenkään muun kuin keskustelijoiden itsensä kuultavaksi. Sekä laitton uhkaus että 10 luvun 3 §:n 3) kohdan mukainen järjestyksrikkomus edellyttävät tahallisuutta, josta ei voine olla kyse, jos ulkopuolinen henkilö keskustelijoiden tietämättä sattuu heidän sanavaihtonsa kuulemaan. Sen enempää tietyn vartijan nimeäminen kuin muukaan asiaton käytös ei ilmeisesti ollut kohdistettu kellekään ulkopuoliselle kuulijalle. Lisäksi rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteeseen sisältyvä täsmällisyysvaatimus edellyttää, että laissa pitää täsmällisesti osoittaa, mitkä teot säädetään rangaistavaksi, eli laki ei saa olla epämääräinen. Tämänkin suhteen kyseessä olleen kahdenkeskisen keskustelun tulkitseminen vangin asiattomaksi käytökseksi eli tutkintavankeuslain rikkomiseksi, olisi hyvin ongelmallista.

Vaikka keskustelun sisältö on vankilaturvallisuuden kannalta ollut vakava, kyseessä ei nähdäkseni voi olla järjestyksrikkomus tai rikos. Siitä huolimatta, että tapahtumaa ei nähdäkseni olisi tullut vankilassa käsitellä rikoksena eikä edes järjestyksrikkomuksena, epäilty turvallisuusuhka antaa vankilalle mahdollisuuden moniin toimenpiteisiin. Asiakirjoista käykin ilmi, että kantelija oli päätetty siirtää asuinosaan toiselle asuinosaan eli osastolle neljä, joka tietääkseni on olosuhteiltaan suljetumpi kuin kantelijan tapahtumahetkinen asuinosa. Lisäksi hänet siirrettiin sittemmin turvallisuusperusteella toiseen vankilaan. Minulla ei ole näiltä osin huomautettavaa.

Voin yhtyä aluekeskuksen näkemykseen, että järjestyksrikkomuksen kyseessä olleessa se on selvitettävä tutkintavankeuslain 10 luvun 11 §:n mukaisesti siinäkin tapauksessa, että asia päädytään siirtämään kurinpitorangaistuksen määrittämisen sijasta poliisin tutkittavaksi. Myös 10 luvun 9 § edellyttää, että selvittämisessä tulee kuulla asiaan osallisia. Siltä osin kuin tapahtumia on vankilassa käsitelty järjestyksrikkomuksina, asia olisi tullut selvittää. Tämä selvittäminen oli Kylmäkosken vankilassa laiminlyöty poliisille tutkittavaksi siirrettyjen ilmoitusten osalta. Kuten aluekeskus on todennut, tutkintavankeuslain 10 luku koskee vain järjestyksrikkomukseksi katsottavissa olevia tekoja. Jos kyse on rikoksen tunnusmerkistön täyttävästä teosta, josta on odotettavissa ankarampi rangaistus kuin sakkoa, kyseessä ei ole järjestyksrikkomus. Tutkintavankeuslain 10 luku ei sääntelee tällaisen rikoksen selvittämistä vankilassa eikä tällaisesta rikoksesta poliisille ilmoittamista.

Voin yhtyä aluekeskuksen näkemykseen siltäkin osin, että tapauskohtaisesti voi olla perusteltua kuulla vankia myös sellaisesta epäilystä rikoksesta, jota ei voida katsoa järjestyksrikkomukseksi. Rikosseuraamusviranomaisilla ei ole toimivaltaa esitutinnan suorittamiseen. Esitutkinta kuuluu yksiselitteisesti poliisille. En silti näe estettä sille, että myös vankila selvittää tapahtumia, jos se

on rikosseuraamuslaitoksen tehtävien hoitamiseksi perusteltua. Vaikka rikosprosessissa tulisi selvitettäväksi, onko vangin katsottava syyllistyneen rikokseen, epäillyt rikokset vaikuttavat yleensä laitosturvallisuuteen siten, että epäilyllä on merkitystä vankia koskeviin päätöksiin vankilassa. Vangin epäilty järjestysrikkomus tai rikos voi olla peruste monille muillekin toimenpiteille kuin kurinpitorangeistuksen määräämiselle tai rikosoikeudellisille toimille. Tällöin vangin oikeus-turva edellyttää, että hän voi esittää näkemyksensä asiasta.

Hallintolaissa, joka koskee myös Rikosseuraamuslaitoksen toimintaa, säädetään asian selvittämisestä. Siinäkin tapauksessa, että vankilassa on laadittu ilmoitus tapahtumasta, joka ei täyttäisi rikoksen tunnusmerkistöä eikä sen voitaisi katsoa olevan myöskään järjestysrikkomus, ilmoitus tulisi nähdäkseni käsitellä viipymättä ja tarpeen mukaan selvittää ja selvittämisen yhteydessä kuulla myös vankia, ainakin jos kyse on asiasta, jolla voi olla merkitystä yksittäisen vangin asioiden käsittelyssä. Kantelijan tapaus on esimerkki tällaisesta asiasta.

Lisäksi kuulemisen tulee tapahtua myös, kun tehdään vankia koskevaa päätöstä. Tutkintavankeuslain 1 luvun 6 §:n mukaan tutkintavankia on kuultava vankilaan sijoittamista, asumista, kurinpitoa sekä muuta häntä koskevaa päätöstä tehtäessä noudattaen, mitä hallintolain (434/2003) 34 §:ssä säädetään. Kuten jo todettua, kantelija oli päätetty siirtää suljetummalle asuinosaan ja hänet siirrettiin turvallisuusperusteella toiseen vankilaan. Kantelijaa on tullut ennen päätöksen tekemistä kuulla osastosiirrosta ja laitossijoittelua koskevasta siirtoesityksestä. Selvityksen mukaan häntä olikin kuultu ainakin laitossiirtoa koskevasta esityksestä. Koska siirtojen perusteena on ollut kantelijan turvallisuusuhaksi nähty käytös, kantelijalle on tullut antaa mahdollisuus kommentoida vankilan käsitystä siitä, että hän on käyttäytynyt tavalla, joka on peruste suljetummille olosuhteille. Näin kantelijan näkemys, että kyseessä oli vanhojen ystävysten välinen vitsailu, ”läppä”, eikä toteutettavaksi aiottu suunnitelma mellakasta ja vakavasta väkivallasta, olisi tullut kutakin asiaa esittelevän ja päätöstä tekevän virkamiehen tietoon.

Kohta 3.5 jäljempänä liittyy myös kantelijan keskustelusta kirjatun ilmoituksen 44/2018/Kyv käsittelyyn.

Kantelu kohdistui nähdäkseni vain vankilaan. En ole tutkinut poliisin menettelyä.

3.2 Kantelijan sitominen ja muu kohtelu epäillyn rikoksen jälkeen Kylmäkosken vankilassa ja vankikuljetuksessa

3.2.1 Kantelu

Kantelijan mukaan hänet ja hänen sellitoverinsa oli edellä kerrotun vitsailun jälkeen aamulla ”revitty” sängyistä seitsemän vartijan voimin ja viety vankilan vastaanotossa sijaitsevaan ”sumppuun” pelkissä alusvaatteissa. Kantelijan koputeltua ovea saadaksesi lisää vaatteita ja selityksen vartijoiden toiminnalle, hänet oli viety eristysosastolle. Vankilan johtaja oli tullut eristysosastolle ja ilmoittanut, että kantelijan epäillään suunnitelleen mellakkaa ja vartijan murhaa. Kantelijan mukaan johtaja oli ilmoittanut myös, että hänen ulkoilunsa evätään ja jos hänen tarvitsee käydä suihkussa, hänelle laitetaan käsiraudat. Näin oli myös suihkun osalta toimittu. Muutaman päivän kuluttua kantelija oli kuljetettu Turun vankilaan. Matkan ajaksi hänelle oli laitettu käsiraudat eikä hän kyennyt käyttämään turvavyötä.

3.2.2 Selvitys ja lausunto

Käytettävissä olevan selvityksen mukaan kantelija siirrettiin aamulla 27.1.2018 matkaselliosaston ”sumppuun” odottamaan, että osastolta 4 vapautuisi hänelle selli. Siirron syynä oli edellisessä kohdassa käsitelty kantelijan ja hänen sellitoverinsa keskustelu. Kylmäkosken vankilan ilmoitukseen 45/2018/Kyv on kirjattu, että kantelija alkoi sumpussa riehua, jolloin hänet siirrettiin eristykseen väkivaltaisen käyttäytymisen hillitsemiseksi ja tutkinnallisista syistä. Asiakirjojen mukaan kantelija oli eristysosastolla eristettynä 27.1.2018 kello 7.40–30.1.2018 kello 8.15.

Kylmäkosken vankilan johtaja siirsi ilmoituksissa nro 38, 39, 44, 45, 49 ja 56/2018/Kyv kerrotut tapahtumat poliisin tutkittavaksi 29.1.2019 antamallaan kurinpitopäätöksellä 4/2018/Kyv.

Asiakirjoista käy ilmi, että kantelijan ulkoilu evättiin 27.–29.1.2018. Ulkoilun epäämistä koskevan väitteen osalta ei ole annettu muuta selvitystä.

Kylmäkosken vankilan apulaisjohtajan selvityksestä käy ilmi, että hän on yrittänyt perusteellisesti selvittää käsirautojen laittamista suihkussa käynnin ajaksi koskevaa väitettä. Asiasta ei selvityksen mukaan ole merkintöjä, vaikka sitomisesta yleensä tehdään kirjaus, eikä asia ollut selvinnyt myöskään henkilökunnalta tiedustelemalla.

Kantelijaa lähdettiin kuljettamaan Turun vankilaan aamulla 30.1.2018. Kuljetuksen kestoksi ilmoitetaan selvityksessä kello 8.15–9.52. Kantelijalla oli tuon ajan käsiraudat karkaamisen estämiseksi ja uhkaavan väkivallan torjumiseksi. Kuljetuksen aikaista sitomista perustellaan vankilan selvityksessä lisäksi seuraavasti.

Kantelijan käytös on ollut arvaamatonta ja uhkaavaakin sekä virkamiesvastaista. Kantelijan ilmoituksista ja aiemmasta käytöksestä sekä 26.1. kirjattujen yksityiskohtaisten suunnitelmien valossa sitominen on ollut hyvinkin perusteltua. Tilannekohtaisesti ja normaalista rutiinista poikkeavan toimenpiteenä käsirautojen käyttö on ollut perusteltua henkilökunnan turvallisuuden varmistamiseksi.

Aluekeskus toteaa lausunnossaan muun muassa seuraavaa.

Vankien asumisesta ja perushuollosta annetun määräyksen (19/004/2010) mukaan vangille tulee järjestää mahdollisuus peseytymiseen päivittäin. Vankitietojärjestelmästä ei löytynyt kirjausta kantelijan sitomisesta suihkussa käynnin aikana 30.1.2018. Vangin sitomiseen tulisi turvautua ainoastaan silloin, kun se on yksittäistapauksessa tehtävän riskiarvion perusteella välttämätöntä. Vangin sitomisesta suihkussa käynnin ajaksi ei ole säännelty erikseen. Koska vangille pitäisi järjestää päivittäinen peseytymismahdollisuus, on sitä myös erillään pidettävälle tarjottava. Aluekeskuksen näkemyksen mukaan niissä tilanteissa, kun näyttää että olisi välttämätöntä sitoa vanki suihkussa käynnin ajaksi, vangin kanssa pitäisi ensisijaisesti keskustella, niin että suihkuun olisi mahdollista päästä yhteisymmärryksessä ilman käsien sitomista. Mikäli vanki haluaa peseytyä, niin hän luultavasti ymmärtää, että hänen pitää käyttäytyä asiallisesti suihkuun viemisen ja suihkussa käynnin ajan.

Mikäli vangin kanssa ei päästä keskustelemalla rauhalliseen lopputulokseen, voinee joissain tapauksissa olla välttämätöntä sitoa vangin kätet suihkussa käynnin ajaksi tutkintavankeuslain 13 luvun 2 §:n 1 momentin tai vankeuslain 18 luvun 2 §:n 1 momentin 2 tai 3 kohdan perusteella. Kuitenkin käsirautojen laittaminen suihkussa käynnin ajaksi voi tapahtua vain hyvin poikkeuksellisissa tilanteissa ja tällöin ennakkolliset keskustelut sekä mahdollinen sitomista koskeva kirjaus on kirjattava vankitietojärjestelmään. Aluekeskuksen näkemyksen mukaan suositeltavampaa olisi, ettei aggressiivisesti käyttäytyvää vankia lähdetä kuljettamaan suihkuun vaan odotetaan hänen rauhoittumistaan.

Kuljetuksessa sitomisen osalta aluekeskus totesi seuraavaa.

Sitomisen on perustuttava tapauskohtaiseen harkintaan. Vankilan toimittamassa selvityksessä ei avata, mikä kantelijan aikaisemmassa rikoshistoriassa on sellaista, että hänen on ajateltu olevan karkaamisaltis. Aluekeskus ei myöskään tiedä minkälaisella ajoneuvolta kantelija on kuljetettu Turun vankilaan. Kylmäkosken vankilan selvityksistä saa sellaisen kuvan, että kantelijaa autolle vietäessä ja ajoneuvossa on ollut mukana useampi vankilan virkamies. Aluekeskuksen näkemyksen mukaan karkaamisalttiuteen viitattaessa tulisi arvioida onko kyseisen henkilön kohdalla tosiasiallinen mahdollisuus, että hän karkaisi joko häntä ajoneuvoon kuljetettaessa, ajoneuvosta kuljetuksen aikana tai vastaanottavassa päässä häntä ajoneuvosta määränpään siirrettäessä.

Aluekeskuksen mukaan ottaen huomioon Kylmäkosken vankilan tapahtumat ennen kuljetusta, on kantelijan osalta voinut tulla selvityksessä todetun mukaisesti kyseeseen tutkintavankeuslain 13 luvun 2 §:n 1 momentin 3 kohdan mukainen uhkaavan väkivallan torjuminen. Ilmoituksesta 45/2018/Kyv todetaan, että kantelija on alkanut riehua sumpussa ja että ilmeisesti eristämisestä johtuen tilanne on hieman rauhoittunut, mutta kantelijan käytös on edelleen ollut arvaamatonta.

Aluekeskus totesi, että vangille pitäisi aina laittaa autossa kuljettamisen ajaksi turvavyö. Kyseistä kuljetuksen aikana tapahtunutta sitomista koskevaa toimenpidemerkintää ei ole kirjattu vankitietojärjestelmään. Aluekeskus kiinnittää Kylmäkosken vankilan huomiota asianmukaisten kirjausten tekemiseen sitomisen osalta.

Kootusti asiakirjaselvityksestä voidaan havaita seuraavaa.

Kantelijan häiritsevästä, kovaäänisestä ja asiattomasta käyttäytymisestä henkilökuntaa kohtaan oli kirjattu ilmoitukset 23. ja 24.1.2018. Edellä selostettu mellakan suunnitteluksi nimetty keskustelu tapahtui 26.1.2018. Sopimattomasta käytöksestä ja laittomasta uhkauksesta on kirjattu ilmoitus 27.1.2018, jonka mukaan kantelija huutamalla haukkui vankilan johtajaa ja uhkasi häntä. Samana päivänä henkilökunta on toisen ilmoituksen mukaan tulkinut kantelijan uhanneen vartijaa sanallisesti. Lisäksi 27.1.2018 on tehty laadittu ilmoitus, josta käy ilmi, että kantelija oli "alkanut riehua sumpussa". Tähän ilmoitukseen 29.1.2019 tehdyn lisäyksen mukaan kantelijan käytös oli edelleen arvaamatonta, vaikka tilanne oli hieman rauhoittunut.

3.2.3 Oikeusohjeita

Tutkintavankeuslain 10 luvun 14 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa tutkintavangin pitämisestä erillään selvittämisen aikana.

Tutkintavangin järjestyksessä selvitettäessä ja päätöstä kurinpitorangaistuksen määräämisestä odotettaessa tutkintavanki voidaan pitää erillään muista vangeista, jos se on tarpeen järjestyksen säilymiseksi tai muusta erityisestä syystä. Erillään pitäminen ei saa kestää kauempaa kuin on välttämätöntä eikä yli seitsemää vuorokautta. Erillään pitämisestä tulee mahdollisimman pian ilmoittaa lääkärille tai muulle terveydenhuollon ammattihenkilölle.

Tutkintavankeuslain 3 luvun 5 §:ssä säädetään seuraavaa tutkintavangin ulkoilusta.

Tutkintavangille on annettava mahdollisuus ulkoilla vähintään tunti päivässä, jollei tutkintavangin terveydentila taikka vankilan järjestykseen tai turvallisuuteen liittyvä erityisen painava syy ole esteenä.

Tutkintavankeuslain 3 luvun 9 §:n 1 momentin mukaan tutkintavangin ulkoilun epäämisestä päättää vankilan johtaja. Vankeuslain 1 luvun 9 §:n mukaan, jota sovelletaan myös tutkintavankeuden toimeenpanoon, vankilan johtajalle kuuluvaa päätösvaltaa saa, jollei asia siedä viivytystä, virka-ajan ulkopuolella käyttää myös rikosseuraamusalueen päivystävä virkamies asiassa, joka koskee ulkoilun epäämistä.

Tutkintavankeuslain 13 luvun 2 §:ssä säädettiin tapahtuma-aikaan tutkintavangin sitomisesta seuraavaa.

Tutkintavangin välitöntä toimintavapautta saadaan rajoittaa käsiraudat laittamalla, muovista sidettä käyttämällä tai muulla vastaavalla tavalla, jos se on välttämätöntä:

- 1) karkaamisen estämiseksi kuljetuksen aikana;
- 2) sellaisen väkivaltaisen käyttäytymisen hillitsemiseksi, jota ei saada estetyksi muilla tavoin ja josta saattaa aiheutua vaaraa vangin tai muun henkilön turvallisuudelle taikka huomattavaa vahinkoa omaisuudelle;
- 3) uhkaavan väkivallan torjumiseksi; tai
- 4) henkilönkatsastuksen turvaamiseksi.

Sitomista ei saa jatkaa pitempään kuin on välttämätöntä. Jos tutkintavanki sidotaan 1 momentin 2 kohdan nojalla, on mahdollisuuksien mukaan kuultava lääkäriä. Kun tutkintavanki on kuultavana tuomioistuimessa, sitominen on lopetettava, jollei puheenjohtaja erityisistä syistä toisin päättä. Sitominen on lopetettava myös, jos se on välttämätöntä lääketieteellisen toimenpiteen suorittamiseksi.

Tutkintavankeudesta annetun valtioneuvoston asetuksen 31 §:n mukaan tutkintavangin sitomisen peruste ja kesto on kirjattava. Jos sitominen tapahtuu tutkintavankeuslain 13 luvun 2 §:n 1 momentin 2 kohdan nojalla, kirjataan myös ajankohta, jona lääkäriä on kuultu.

3.2.4 Kannanotto

Minulla ei ole aihetta toimenpiteisiin siltä osin kuin kantelija siirrettiin asuinsellistään osastolta 2 matkaselliosastolle odottamaan sellin vapautumista asuinosastolta 4.

Minulla ei ole aihetta toimenpiteisiin kantelijan erillään pitämisen suhteen siltä osin kuin se tapahtui ennen johtajan 29.1.2018 tekemää poliisille siirtämistä koskenutta kurinpitopäätöstä. Ymmärtääkseni erillään pitäminen on perustunut tutkintavankeuslain 10 luvun 14 §:än ja kantelijan käytöksestä käytettävissäni olevan selvityksen mukaan se on ollut perusteltua järjestyksen säilyttämiseksi.

Sen sijaan sen jälkeen, kun vankilan johtaja oli 29.1.2018 tehnyt kurinpitopäätöksen siirtää kantelijaa koskevat ilmoitukset poliisiin käsiteltäviksi, ei selvityksestä käy ilmi, mikä oli oikeudellinen peruste pitää hänet eristysosastolla ja erillään muista vangeista. Kiinnitän Kylmäkosken vankilan huomiota siihen, että tutkintavankeuslain 10 luvun 14 §:n mukainen tutkintavangin pitäminen erillään selvittämisen aikana ei ole mahdollista enää sen jälkeen, kun kurinpitopäätös on tehty.

Kantelijan mukaan hän joutui käymään suihkussa käsiraudat kädessä. Kylmäkosken vankila on yrittänyt selvittää, onko näin tapahtunut, mutta asia on jäänyt epäselväksi.

Vaikka vankilan menettelystä ei saatu varmuutta, saatan Kylmäkosken vankilan tietoon seuraavaa. Sitomista harkittaessa tulee arvioida väkivallan uhan todennäköisyyttä, laatua ja vaarallisuutta vangin käytös ja kulloisetkin olosuhteet huomioon ottaen. Koska sitominen on viimesijainen toimenpide, tulee harkita myös, voidaanko väkivallan uhka jollain muulla tavoin poistaa tai

vähentää sitä. Eristysoasastolle sijoitetun vangin mahdollisuus esimerkiksi varustautua millään lyömä- tai muulla aseella liene hyvin vähäinen. Kun väkivallan uhka on ennakoitavissa, henkilökunta voi myös ottaa sen huomioon toiminnassaan ja kanssakäymisessään vangin kanssa. Sitomista harkittaessa väkivallan uhkaa on verrattava myös siihen, kuinka ihmisarvoa loukkavana sitomista voidaan pitää. Pidän käsirautojen laittamista suihkussa käynnin ajaksi lähtökohteisesti nöyryyttävänä. Se myös vaikeuttanee peseytymistä huomattavasti. Minun on hyvin vaikea nähdä riittäviä perusteita sille, jos kantelija oli sidottuna suihkussa käynnin ajaksi ottaen huomioon, että asiakirjoista ei käy ilmi hänen missään kyseessä olevien tapahtumien vaiheessa käyttäneen fyysistä väkivaltaa henkilökuntaa kohtaan.

Kantelija kirjoitti, että häneltä evättiin ulkoilu. Tähän ei ole otettu kantaa selvityksessä eikä lausunnossa. Kantelijasta laadituista ilmoituksista käy kuitenkin ilmi, että kantelijaa ei päästetty ulkoilemaan kolmena päivänä 27.–29.1.2018.

Kantelu lähetettiin Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskukselle lausunnon antamista ja vankilan selvityksen hankkimista varten. Selvitys- ja lausuntopyynnössä oli erikseen mainittu eräitä kantelijan esittämiä seikkoja ja tapahtumia, joihin selvityksessä ja lausunnossa pyydettiin kiinnittämään huomiota muun ohessa. Kantelijan mahdollisuus ulkoilla ei ollut tällainen erikseen mainittu seikka. Tarkoitus on kuitenkin ollut, että selvitys annettaisiin kaikista kantelijan esiin ottamista tapahtumista ja väitteistä. Vaikka Kylmäkosken vankila ei ole ottanut kantaa ulkoilun epäämiseen, katson että vankilalle on varattu tilaisuus tulla kuulluksi myös ulkoilun osalta, joten voin esittää käsitykseni vankilan menettelystä.

Lain mukaan vangille on annettava mahdollisuus päivittäiseen ulkoiluun, ellei vankilan järjestykseen tai turvallisuuteen liittyvä erityisen painava syy ole esteenä. Lain esitöissä tätä on perusteltu seuraavasti.

Laitoksen järjestykseen tai turvallisuuteen liittyvällä erityisen painavalla syyllä tarkoitetaan esimerkiksi vankilakapinaa, väkivaltaista hyökkäystä tai muuta tämänkaltaista poikkeuksellista tilannetta. Tällainen syy voisi olla myös vangin väkivaltainen ja uhkaava käytös, minkä johdosta henkilökunnan ja muiden ulkoilevien vankien turvallisuus olisi vakavasti uhattuna. (HE 263/2004 s. 160)

Kantelijasta laadittujen ilmoitusten mukaan kantelijan käytös on useana päivänä ollut asiatonta, hyökkäävää ja uhkaavaksi koettua. Kyse ei käytettävissäni olevan selvityksen mukaan kuitenkaan ole ollut fyysisestä väkivallasta, vaan ainoastaan puheista, lukuun ottamatta mainintaa, että kantelija alkoi riehua sumpussa. Ilmoituksesta ei käy tarkemmin selville, mitä riehumisella on tarkoitettu. Kantelijan itsensä mukaan hän koputti sumpun oveen. Käytöksen kuvaaminen riehumiseksi antaa vaikutelman, että kyse on ollut koputusta voimakkaammasta toiminnasta.

Minulla ei ole perusteita epäillä sitä, että kantelijan käytös on ollut sanallisesti aggressiivista ja epäasiallista. Kirjallisessa kantelumenettelyssä ei ole mahdollista arvioida, kuinka uhkaavaa ja arvaamatonta hänen käytöksensä on ollut. Kuten totesin, mistään ei käy kuitenkaan ilmi, että kantelija olisi käyttäytynyt fyysisesti väkivaltaisesti henkilökuntaa tai muita vankeja kohtaan. Kantelija ei ilmoituksiin kirjatuissa tilanteissa ole uhannut henkilökuntaa välittömällä väkivallalla. Uhkaukset vaikuttavan kohdistuneen tulevaisuuteen, kun kantelijan sanomaksi on kirjattu muun muassa ”sinun on syytä katsella taaksesi, missä kuljet” ja ”tämä muistetaan vielä”. Vakavasta väkivallasta kantelija on puhunut vain sellitoverinsa kanssa kahden kesken. Vartijan sellin oven läpi kuulema puhe on sisältänyt vakavan väkivallan kuvailua. Kantelija on kuitenkin 27.–29.1.2019 ollut eristysosastolla muista vangeista erillään ja hänellä tuskin on ollut halussaan mitään henkilökunnan vahingoittamiseen soveltuvaa esinettä.

Lähtökohta on, että myös eristysosastolle sijoitetuilla vangeilla on mahdollisuus ulkoiluun ja vain vakava turvallisuusuhka voi tämän estää. Kuten lain esitöistä käy ilmi, ulkoilu voidaan evätä vain hyvin poikkeuksellisissa ja vakavissa tilanteissa. Nähdäkseni tällöin kyseessä tulisi olla välitön, fyysinen uhka. Tilannetta arvioitaessa huomioon tulisi ottaa uhan laatu ja toteuttamismahdollisuus. Toimivaltainen tekemään päätöksen on vankilan johtaja. Korkea toimivaltataso korostaa osaltaan päätöksen poikkeuksellisuutta. En ole vakuuttunut, oliko kantelijan aiheuttama uhka lain edellyttämällä tasolla.

Kuljetuksessa sitomisen osalta totean, kuten aluekeskuskin, että karkaamisvaaran osalta tulisi tapauskohtaisesti arvioida tosiasiallinen karkaamismahdollisuus ja todennäköisyys. Se, että sitomisen tulee olla välttämätöntä karkaamisen estämiseksi edellyttää, että sitomista harkittaessa tällainen vaara asianomaisen vangin kohdalla todella on olemassa. Välttämättömyydestä aiheutuva sitomisen viimesijaisuus edellyttää samalla myös sitä, että arvioidaan, olisiko käytettävissä lievempiä keinoja karkaamisen estämiseksi. Käytettävissäni olevassa selvityksessä ei ole esitetty perusteita sille, että kantelijan osalta olisi ollut karkaamisvaara.

Aluekeskus on pohtinut myös sitomista uhkaavan väkivallan torjumiseksi. Kuten edellä olen todennut, selvityksestä ei käy ilmi henkilökuntaan kantelussa kyseessä olevien tapahtumien aikaan kohdistettua fyysistä väkivaltaa tai sen välitöntä uhkaa. Kantelija on kuitenkin ollut sanallisesti ja mahdollisesti olemukseltaan aggressiivinen ja selvityksen mukaan arvaamaton. Kirjallisessa kantelumenettelyssä ei ole mahdollista arvioida kantelijan kuljetuksen aikaista tilaa samalla tavoin kuin hänestä havaintoja tehneet virkamiehet ovat voineet arvioida. Minulla ei olekaan perusteita katsoa, että Kylmäkosken vankila olisi ylittänyt sillä olevan harkintavallan sitoessaan kantelijan kuljetuksen aikana uhkaavan väkivallan torjumiseksi.

Olen eri sitomistilanteita tässä arvioidessani ottanut huomion, kuinka riskialtis mikäkin tilanne on. Kuljetustilanne sisältää nähdäkseni enemmän riskejä kuin vankilan sisällä tapahtuva toiminta.

Voin yhtä aluekeskuksen näkemykseen, että kantelijalle olisi tullut laittaa turvavyö kuljetuksen ajaksi, jos näin ei ole menetelty.

Kiinnitän Kylmäkosken vankilan huomiota siihen, kuten aluekeskuskin, että vangin sitominen tulee kirjata.

3.3 Kantelijan erillään pitäminen Turun vankilassa

Kantelijan mukaan hänet eristettiin Turun vankilassa kolmeksi kymmeneksi päiväksi, minkä jälkeen hän vapautui tutkintavankeudesta.

Turun vankilan johtaja toimitti selvityksenä kantelijan erillään pitämisestä tutkintavankeuslain 13 luvun 5 §:n perusteella tehdyn päätöksen.

Päätöksen perusteena oleva lainkohta kuuluu seuraavasti.

5 §

Erillään pitäminen

Tutkintavanki saadaan pitää erillään muista vangeista, jos se on välttämätöntä:

- 1) sen estämiseksi, että tutkintavanki vakavasti vaarantaa muun henkilön henkeä ja terveyttä;
- 2) ilmeisen karkaamis- tai vapauttamisyrittäksen estämiseksi;

- 3) päihdyttävän aineen jatkuvan käytön tai rikoslain 50 luvun 1–4 §:ssä tarkoitetun huumausaineriikoksen estämiseksi; tai
 4) muun 1–3 kohtaa vastaavan, vankilan järjestystä vakavasti vaarantavan teon estämiseksi.

Erillään pidettävän oikeuksia ei saa rajoittaa enempää kuin erillään pitämisestä välttämättä aiheutuu. Tutkintavankia ja hänen terveydentilaansa on tarkoin seurattava.

Erillään pitämistä ei saa jatkaa kauemmin kuin on välttämätöntä. Erillään pitämistä koskeva päätös on otettava uudelleen harkittavaksi enintään 30 vuorokauden väliajoin.

Erillään pitämistä koskevaan päätökseen sisältyy seuraava apulaisjohtajan tekemä esitys.

Tv [kantelijan nimi poistettu] on sijoitettu Turun vankilaan turvallisuusperusteisesti 30.1.2018. Syynä tähän sijoitukseen on ollut Kylmäkosken vankilan mukaan mellakan valmistelu sekä vakavan väkivallan uhan kohdentaminen vankilan henkilökuntaan. Kylmäkosken vankila on saattanut nämä asiat poliisin tutkittavaksi 29.1.2018. [Kantelijasta] on tehty Kylmäkosken vankilassa useita järjestyksikkömuksilmoituksia tammikuussa 2018. Esitän, että em. syistä tutkintavanki [nimi poistettu] määrätään TVL 13 luvun 5 §:n mukaan erillään pidettäväksi tutkintavangiksi Turun vankilassa (TVL 13 luku 5 § 1 ja 4 kohta).

Kantelijan häntä kuultaessa esittämäksi on kirjattu seuraavaa: ”Juttu oli pelkkää ’läpän’ heittoa ilman tarkoitusta. En kuitenkaan vastusta erillään pitämistä, jos niin katsotte”.

Aluekeskus arvioi Turun vankilan menettelyä seuraavasti.

Vankitietojärjestelmän passitus -välilehden mukaan [kantelija] on saapunut Turun vankilaan 30.1.2018 klo 9:52. Hänet on ilmoituksen 56/2018/Tuv mukaan asutettu tutkinnallisista syistä, laitospöjestyksen takaamiseksi 103 R-selliin 1.2.2018 klo 14:15 asti. Aluekeskus toteaa, että tässä vaiheessa Kylmäkosken vankila oli siirtänyt asian poliisin tutkittavaksi, joten kyseessä ei ole voinut olla enää tutkintavankeuslain 10 luvun 14 §:n mukainen erillään pitäminen selvittämisen aikana.

[Kantelija] on 1.2.2018 annetulla päätöksellä laitettu erillään pidettäväksi muista vangeista tutkintavankeuslain 13 luvun 5 §:n mukaisesti. Vankitietojärjestelmän kirjauksen mukaan [kantelija] on ollut erillään pidettävänä 1.2.2018 klo 14.20 - 19.2.2018 klo 7.30. Hän ei ole vaatinut päätökseen oikaisua.

[Kantelija] lähti Turun vankilasta Kylmäkosken vankilan kautta käräjäoikeuteen 19.2.2018, jolloin myös hänen erillään pitämisensä päättyi. [Kantelija] vapautettiin käräjäoikeuden päätöksellä 22.2.2018. Aluekeskus toteaa, että 1.2.2018 annetusta päätöksestä ilmenee millä perusteella ja minkä lainkohdan mukaan [kantelijaa] on esitetty apulaisjohtajan toimesta erillään pidettäväksi. Varsinaisesta vankilan johtajan antamasta päätöksestä ei ilmene, millä perusteella [kantelija] on määrätty erillään pidettäväksi, eikä mihin lainkohtaa päätös perustuu. Päätöksessä on viitattu vain yleisesti 13 luku 5 §:ään. Aluekeskus viittaa eduskunnan oikeusasiamiehen kannanottoihin (esim. dnro 2908/4/14), joiden mukaan päätökset tulee perustella, ja ettei esim. pelkkä säädösteksti perusteena ole riittävä. Perusteluissa on viitattava oikeusohjeeseen, mutta lisäksi on kerrottava tosiasiallinen peruste toimenpiteelle tai päätökselle. Mikäli perustelut sisältävät asianosaiselta salassa pidettävää tietoa, pitää tämänkin perustella oikeusohjeihtein.

Aluekeskus toteaa lisäksi, että Turun vankilan tulisi käyttää heille kesällä 2019 toimitettua päätöspohjaa erillään pitämisestä. Aluekeskus toteaa, että tutkintavankeusasetuksen 38 §:ssä on lueteltu ne seikat, jotka erillään pitämistä koskevaan päätökseen on merkittävä. Turun vankilan käytössä olleessa päätöspohjassa on muun muassa kohta ’lääkärin lausunto’. Lääkärin lausuntoa ei kuulu kirjata erillään pitämistä koskevaan päätökseen. Kyseisen lomakkeen käyttäminen, jossa on mm. kohta lääkäriin lausunnosta, on lopetettava välittömästi.

Omana kannanottonani esitän seuraavaa.

Voin 31.1.2018 tapahtuneen kantelijan erillään pitämisen osalta yhtyä aluekeskuksen näkemykseen, että erillään pitäminen ei ole voinut perustua tutkintavankeuslain 10 luvun 14 §:ään enää sen jälkeen, kun asiassa oli jo tehty päätös poliisille siirtämisestä.

Erillään pitämistä koskevan 1.2.2018 tehdyn päätöksen osalta totean seuraavaa.

Tutkintavankeuslain 13 luvun 5 §:n mukaiseen erillään pitämistä koskevaan päätökseen voi hakea muutosta tekemällä oikaisuvaatimuksen aluekeskuksen johtajalle. Asiakirjojen mukaan kantelijalle on annettu tiedoksi päätös ja oikaisuvaatimusosoitus. Aluekeskuksen mukaan hän ei ole tehnyt oikaisuvaatimusta. Oikeusasiamies ei yleensä ryhdy tutkimaan asiaa, johon voi hakea muutosta. Minulla ei ole aihetta tässäkään tapauksessa ottaa kantaa muutoksenhakukelpoiseen päätökseen.

Päätöksentekomenettelyn osalta olen tutkinut Turun vankilan toimintaa ja voin yhtyä aluekeskuksen toteamukseen, että päätöksen perusteluja ei ole kirjattu. Asian esittely ja päätös ovat samalla lomakkeella. Uskoakseni päätöksentekijä on tarkoittanut hyväksyä esittelyssä mainitut oikeudelliset ja tosiasia-perusteet oman päätöksensä perusteiksi. Selvempää olisi, jos tämä olisi päätöksessä nimenomaisesti mainittu. Tähän ongelmaan auttaneen, että Turun vankila ottaa käyttöön aluekeskuksen mainitseman vankilalle kesällä 2019 toimitetun päätöspohjan erillään pitämisestä.

Lisäksi, Turun vankilan johtajan kannanoton vuoksi, totean vielä seuraavaa.

Turun vankilan johtaja on aluekeskuksen kantelusta antaman lausunnon saatuaan lähettänyt aluekeskuksen lakimiehelle ja aluejohtajalle sähköpostin, jossa hän on esittänyt, että aluekeskuksen lausunto saattaa olla turhan jyrkkä ja ennenaikainen siltä osin kuin siinä käsitellään päätöslomakkeen lääkärinlausunto-kohtaa. Vankilan johtaja on viitannut apulaisoikeusasiamiehen Turun vankilaan tekemällä tarkastuksella vankilan johdon ja tarkastajien välillä käytyyn keskusteluun. Aluekeskuksen lakimies on toimittanut johtajan viestin tiedoksi allekirjoittaneelle esittelijälle.

Vankilan johtajan palautteen vuoksi totean, että tarkastuspöytäkirjassa on lomakkeiden osalta vain seuraava kirjaus: ”Myöskään vanhan päätöslomakkeen osalta ei ole aihetta toimenpiteisiin, koska aluekeskus on laatinut uuden lomakepohjan ja vanha lomake on tarkoitettu poistaa käytöstä.”

Kuten johtaja on maininnut, tarkastuksen aikana keskusteltiin vanhan päätöslomakkeen muotoilusta siltä osin kuin päätökseen sisältyy lääkärin lausunto, jossa lääkäri ilmoittaa, että erillään pitämiselle ei ole terveydellistä estettä. Ongelma vanhassa lomakkeessa on se, että vaikka erillään pidettävän vangin terveydentilaa on lain mukaan tarkoin seurattava, terveydenhuollon ammattihenkilön ei pidä ottaa kantaa täytäntöönpanoon osana päätöksen tekemistä. Kyse on eri ammattiryhmien erilaisista rooleista, terveydenhuollon ja potilaan luottamuksellisesta suhteesta. Vankien terveydenhuollosta vastaavien terveydenhuollon ammattihenkilöiden ei tule näyttäytyä osana rangaistuksen täytäntöönpanevia viranomaisia, vaan ainoastaan vangin terveydestä huolehtivana tahoa. Tämän vuoksi päätöksen osana ei tule olla lääkärin lausumaa, joka voi antaa väärän mielikuvan eri ammattiryhmien tehtävistä².

² Terveydenhuollon ammattihenkilö ei saa koskaan osallistua minkään muotoisen eristämisen päätöksentekoon – ellei kyse ole lääketieteellisistä syistä tapahtuva eristäminen (CPT:n 21. vuosiraportti 2010–2011, kohta 62). Sen sijaan terveydenhuollon ammattihenkilön tulee ilmoittaa vankilan johtajalle, jos erilleen sijoitetun vangin terveys vaarantuu vakavasti (CPT/Inf/E [2002] 1 – Rev. 2015, s. 37, kohta 63).

3.4 Kantelijan osastosijoittelu ja muu kohtelu Turun vankilassa

Kantelija palasi vankilaan 28.5.2018 ja hänet sijoitettiin kertomansa mukaan Turun vankilaan ja siellä suljetulle osastolle, jossa hän kertoi kantelua kirjoittaessaan olevansa neljättä kuukautta.

Aluekeskukselle lähetetyssä selvitys- ja lausuntopyynnössä pyydettiin toimittamaan kantelijan osastosijoittelua koskevat asiakirjat ja sijoitteluperusteet Turun vankilassa 28.5.2018 alkaneella rangaistuskaudella.

Aluekeskus on lausunnossaan kiinnittänyt Turun vankilan huomiota päätöksenteon muutoseikoihin, kuten riittävään kirjaamiseen, vangin kuulemiseen sekä toimivaltaiseen päätöksentekijään. Minulla ei tältä osin ole aihetta enempiin toimenpiteisiin, kun aluekeskus on jo puuttunut asiaan ja ohjannut Turun vankilan toimintaa.

Aluekeskuksen lausunnosta ja Turun vankilan toimittamista kantelijan asuttamista koskevista asiakirjoista voidaan havaita, että kantelijan käytös on toistuvasti ollut ongelmallista. Minulla ei ole aihetta epäillä, että kantelijan osastosijoittelulle Turun vankilassa ei olisi ollut perusteita.

3.5 Asiakirjamerkintä kantelijan vaarallisuudesta

Kantelija kertoi tiedoissaan lukevan, että hän on aiheuttanut ”vakavaa vaaraa vankilan henkilökuntaan”. Kantelussa on kyse siitä, että tämä ei kantelijan mukaan pidä paikkaansa.

Sekä Kylmäkosken että Turun vankilan selvityksissä todetaan, että tällaista kirjausta ei löydy.

Aluekeskus on todennut, että kirjaus epäilystä mellakan valmistelusta ja siitä että kantelija on kohdistanut vakavaa väkivallan uhkaa vankilan henkilökuntaan, on kirjattu ilmoitusten lisäksi ainakin arviointikeskuksen 29.1.2019³ antamaan siirtopäätökseen, jossa lukee ”--- on ilmoituksen mukaan yhdessä toisen vangin kanssa syyllistynyt mellakan valmisteluun ja kohdistanut vakavaa väkivallan uhkaa vankilan henkilökuntaan”.

Aluekeskuksen mukaan ei ole aihetta epäillä, etteivätkö esimerkiksi ilmoitukseen 44/2018/Kyv kirjatut seikat pitäisi paikkaansa siltä osin, kuin kantelija on keskustellut erään toisen vangin kanssa muun muassa hakkaavansa Kylmäkosken vankilan tietyn vartijan niin, ettei henki enää kulje. Aluekeskuksen näkemyksen mukaan kyseessä on vakavan henkeen ja terveyteen kohdistuvan teon suunnittelu, joka vaarantaa vankilan järjestystä sekä turvallisuutta.

Omana kannanottonani totean seuraavaa.

Kantelijankin mukaan hän on osallistunut mainittuun keskusteluun. Kyse ei olekaan siitä, onko keskustelu käyty, vaan siitä, että vankilan näkemyksen mukaan kyseessä on ollut vakavien rikosten suunnittelu, kun taas kantelijan mukaan kyse on ollut ystäväysten välisestä huulen heitosta eikä toteutettavaksi aiotusta suunnitelmasta.

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö on antanut menettelytapaohjeen Vankitietojärjestelmän ilmoitukset (dnro 5/004/2017). Ohjeen mukaan poliisille siirretyn asian lopputulema tulee kirjata.

Sisä-Suomen poliisilaitos teki kyseiseen ilmoitukseen pohjautuvan vankilan tutkintapyynnön osalta tutkinnan päätöksen 15.8.2018. Päätöksen mukaan asiassa ei ole syytä epäillä rikosta

³ Pitäisi olla 2018

eikä esitutkintaa toimiteta. Tutkinnanjohtaja on 17.5.2019 sähköpostitse vastannut oikeusasia-miehen kanslian tarkastajan tiedusteluun, että asiassa tehty tutkinnan päätös on lähetetty tiedoksi kirjeitse asianosaisille sekä Kylmäkosken vankilan ilmoituksen tehneelle vankilan johtajalle.

Tiedossani ei ole, onko asian lopputulema nyt kirjattu vankilassa menettelytapaohjeen mukaisesti. Lähetän tämän päätökseni keskushallintoyksikölle, jotta se huolehtisi siitä, että tieto tutkinnan päätöksestä tulee kirjatuksi menettelytapaohjeen mukaisesti niiden ilmoitusten osalta, joita päätös koskee.

Mitä tulee ilmoituksen käyttämiseen kantelijaa koskevissa asioissa, menettelytapaohjeen mukaan vankia koskevaa ilmoitusta, jota ei ole päätetty ja jossa vankia ei ole kuultu tai jota muutoin ei ole selvitetty, ei tule käyttää päätösperusteena. Menettelytapaohjeessa todetaan kuitenkin, että mikäli päätösharkinnassa katsotaan perustelluksia antaa merkitystä vielä keskeneräisille asioille, tulee asian keskeneräisyys mainita nimenomaisesti päätöksen perusteluissa.

Menettelytapaohjeessa on myös seuraava kappale.

Ilmoitusten käyttäminen toimenpiteiden sekä päätösten perusteena

VATI -tietoja käydään laajasti läpi, kun valmistellaan vangin riski- ja tarvearviota, rangaistusajan suunnitelmaa, sijoittelua, vangin lupa-asiaa tai muuta päätöstä. Päätöstä tehtäessä ilmoitusten määrä ei kuitenkaan ole määräävä, vaan ilmoitusten sisältöön on tutustuttava ja niiden painoarvoa punnittava. Tärkeämpi aineisto on Kurinpitolehden tiedot, jossa ovat kaikki kurinpitopäätökset ja niihin liittyvä aineisto sekä mahdollisten oikaisuvaatimusten ja hallinto-oikeuteen tehtyjen valitusten lopputulema. Poliisille siirretyn asian lopputulema on tarvittaessa selvitettävä (keskeneräisen asian osalta ks. ilmoitusten käsittely).

Kuten olen edellä kohdassa 3.1.4 todennut, vaikka ilmoitus annettiin poliisin tutkittavaksi, asiaa olisi ollut perusteltua selvittää myös vankilassa sekä kuulla kantelijaa ja muita asianosaisia, koska tapahtumat ovat olleet sen tyyppisiä, että ne todennäköisesti tultaisiin huomioimaan kantelijaa koskevissa asioissa, joissa vankilaturvallisuudella on merkitystä. Tapahtuman vakavuutta ja vaarallisuutta arvioitaessa tulisi nähdäkseni keskustelun sisällön ja asianosaisten kertoman lisäksi ottaa huomioon muut tiedossa olevat seikat, esimerkiksi se, että keskustelu on käyty kovaäänisesti naurun säestyksellä, kuten ilmoitukseenkin on kirjattu, ja se, kuinka realistista suunnitelman toteuttaminen olisi ollut. Tapahtumaa tulisi siis arvioida kokonaisuutena, kaikki seikat ja olosuhteet huomioon ottaen, ja vasta tämän jälkeen muodostaa käsitys siitä, kuinka vakava ja vaarallinen käytös on ollut kyseessä.

Joka tapauksessa, kuten jo edellä kohdassa 3.1.4 totesin, otettaessa ilmoitus huomioon jotakin kantelijaa koskevaa päätöstä tehtäessä, häntä on kuultava päätösperusteista, jolloin hänellä tulisi olla mahdollisuus esittää näkemyksensä siitä, kuinka vakavasti otettavasta keskustelusta hänen mielestään on ollut kyse.

Selvyyden vuoksi totean, että rikosseuraamusviranomaisten toimivallassa on arvioida keskustelun laatua ja luonnollisesti myös kantelijan näkemyksestä poikkeavasti, jos tälle on perusteita. Virheellisesti on kuitenkin menetelty, jos kantelijalle ei ole annettu tilaisuutta esittää omaa käsitystään asiasta, kun tietoa keskustelusta on käytetty häntä koskevan päätöksenteon pohjana.

3.6 Muuta – virhe aluekeskuksen lausunnossa

Koska aluekeskuksen lausunto toimitetaan kantelijalle, totean hänelle tiedoksi seuraavaa.

Lausuntonsa lopuksi aluekeskus kiinnitti Turun vankilan huomiota Ilmoitusten kirjaamiseen. Aluekeskus totesi, että Turun vankilassa oli ajalla 30.1.2018–28.6.2019 tehty kantelijasta useita ilmoituksia ja että suurin osa oli edelleen avoimina, eikä apulaisjohtaja ollut päättänyt niitä asianmukaisesti.

Aluekeskuksen lakimies ilmoitti 6.9.2019, että lausunto on tuolta osin virheellinen ja pyysi, että se jätetään huomiotta. Hänen mukaansa vankitietojärjestelmän tekniikasta johtuen näytti, että ilmoituksia olisi ollut useampi avoinna. Tosiasiallisesti ilmoituksia oli avoinna vain yksi ja sekin hyvin pienestä asiasta.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdissa 3.1.4, 3.2.4 ja 3.5 esittämäni käsitykset Kylmäkosken vankilan johtajan tietoon sekä kohdissa 3.3 ja 3.4 esittämäni käsitykset Turun vankilan johtajan tietoon.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni Kylmäkosken vankilan johtajalle ja Turun vankilan johtajalle.

Lähetän päätökseni tiedoksi Länsi-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskukselle.

Lähetän päätökseni tiedoksi ja kohdassa 3.5. toteamani osalta toimenpiteitä varten Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle.